

ÛCÔGÕ RU DUJÓ NGỌTỊNÁ RU RĪ

IZONZI AZILA 'BÁ ANZI
TỊLEPI 'DĪ 'JỌ 'JỌ!

BĪ'DĪBĪ'DĪ AZILA PALORINA
UGANDA

'JỌ VŪNZENÁ

Izonzi mbalépi ku wēwērú angalépi sūdánī 'bā wókō ándrá rĭ gá āmīyóná ru Uganda gá rĭ kí rú 'du ágó gá isú ĩ 'bā ílí ca drĭ mụdrĭ drĭ ārō 18 ku rú. 'Dĭ umvelé 'dụná ũkú jōku ágó ru ngọtịná ru rĭ. Ūkú a'dújó jòku mujó ágógá ngọtịná ru rĭ la anzi kí iza / adrá gęřĭ ndú-ndú kí sĭ. Izonzi āzikí dó sĭ ru anzé sŭkúlŭ gálé rá. Āzikí ũ'bĭ séndē isúlé sĭ 'bá lĭcọ gá rĭ kí tĭ ndrŭjọ āzıla sĭ rut ā mbajó rá. Āzikí cōcóná isú ĩ 'bā ágóka 'ba drĭ. Āzĭ kí drĭcĭrĭ isú kí adru agá ātrŭ 'dĭgá 'dĭ jōku kpere kí tĭ agá.

'Jọ 'dĭsĭ, save the children āzıla plan international lē 'jọ ũñlĕ ĩ dĭr dĭ kí amŭtĭ gāmētē pālégá ku 'dĭr abe izonzi kí ātĭ 'bá kí tĭlĕpi rĭ be sĭ ndrejóla 'bā yā kí ũkú jōku ágó sĭ ku. 'Jọ 'dĭ sĭ ílí 2020 sĭ, amŭtĭ 'bá 'bā hákĭ kí drĭlĕ gá rĭ amŭ Uganda gá sĭ 'jọ jójó izonzi āzıla 'bá kí tĭlĕpi rĭ abe. Alē alagá 'jọ kí ũñlĕ 4.

Pírĭ ráru rĭ gá, ājọn 'jọ izonzi 180 drĭlĕgá la abe rá ĩ 'bā ílí 10-17 dĭpĭ la abe āngŭ āmīyóná kí sĭ rĭjọ palórĭnā āzıla Bĭ'dĭbĭ'dĭ gá rá. Ānga vā ĩ 'ba abe āzĭ āzĭ kí rá āngŭ ālugá cécé í'dá kí ũgbāná áni, ũfŭ kārátásĭ sĭ lakí idénā trŭ, āzıla úngó tuná abe rá. Ājọ vā 'jọ izonzi zolĕpi ú'dĭ rĭ 'bā 'bá kí tĭlĕpi 36 la abe rá. 'Dĭ kí 'jọ āmaní ũñlĕ ālu rĭ kí.

1. Izonzi āzikí rú 'du ágógá āráná ru, wó āzĭ kí mba lólọ rá ká la ā'du 'jọ sĭ?
2. Izonzi kí 'bá kí tĭlĕpi rĭ abe pĕtáná pĕ ru 'dụná drĭgá íngonĭ ru?
3. Āko izonzi 'bākĭ lĕlĕ 'bá fámĭlĭ agá rĭ abe sĭ kí āzākojọ sĭ ndrejóla yākĭ rú 'dụná sĭ ku rĭ kí ā'du?
4. 'Jọ izonzi āzıla 'bá kí tĭlĕpi rĭ 'bākĭ ũrálĕ lē amŭtĭ gāmētē pālégáku rĭ 'bā idé kí ĩ 'banĭ sĭ yājó rú 'dụná sĭ kú rĭ kí ā'du?

Ā'IDU LA IZONZI KÍ FĚ RŮ 'IDULÉ AGÓ GÁ ÍDU RÚ NĪ?

ĴĴŦ 'IBANI URÁLE

MÚKÉ ÁGÓ DRĪ GÁ RĪ

Ícétáná sĭ, izonzi ázi kí ũrā la rŭ 'dujŏ agó gá rĭ la t'baní āyĭkŏ rá āzĭla kí vā āko t'baní lĕlé rĭ kí ĩsŭ rá cĕcé ākŏnā āzĭla sĕndĕ.

ŪRĀTĀNĀ

Ícétáná sĭ, sā āzikĭsĭ, 'bā anzi tĭlĕpi jŏku 'bā tŏrŏmĕ agá rĭ kí ũrāla t' 'di múké t'zŏnā ní rŭ 'dujŏ agó gá drĭ dó āzĭ ĩcŏ agá 'dĭ kí nga rá rĭ gá jŏku drĭ ' 'dŏ ru drĭkā alilĕ mázákā t' bā sĭ 'bo rĭ gá, ĩlí la drĭ tání ca 18 ku rá tí.

KÍ ADRUJŦ SŦKŪLŪ GÁ KU RĪ

'Di áni rĭ angá adrulĕ āndá, cĕcé fĭjŏ sŭkŭlŭ gá ku jŏku kĭlāsĭ āzĭ 'a'dĕjŏ rárá 'dĭ áni rĭ 'lĭ.

GBĪYĀ

Izonzi āzĭ kí cŏcŏnā ĩsŭ sĭ mujŏ ágógá ā'dusĭku ĩsŭkĭ 'a cí. Ícétáná sĭ, t'zŏnā drĭ fŭ mulĕ dŭlŭkā gá, drĭ ĩwā mvŭ, drĭ acĭ á'dŭsĭ t' ĩnĭ sĭ jŏku drĭkĭ u'á anzi āgŏbĭ abe. Jŏku anzi drĭ kí kí ũcĭ sĭ lajŏ kĭsĭ ũkŭ ru sĭ āko cĕcé bŏngŏ, fĭzĭ sŭkŭlŭ lājŏ rĭ áni 'dĭkĭ ĩsŭjŏ rĭ gá.

LĒMĒRĪ ĀZĪLA ĀKO TĀ LĒLĒ RĪ KÍ

Izonzi āzĭ kí rŭ 'du 'agó gá la sĭ āko t'baní lĕlé cĕcé ākŏnā, bŏngŏ, fĭzĭ, āzĭla āko āzĭ ndúndŭ 'dĭ abe 'dĭkĭ ĩsŭ jŏ āgŏbĭ la drĭkĭ kí fĕ t'baní rá rĭ gá. Jŏku kí lĕ āsārā kí drĭgá jŏ 'bā ĩcŏ agá rĭ 'bākĭ 'dŭlĕ rĭ 'bā āzĭ 'bā mŭdrĭ vā 'dŭlĕlá nĭ. 'Bā t'ba drĭ icŏ kí vā málĭ lĕlé t' 'di rŭ rá drĭtá rŭ 'du ágógá rá rĭ gá.

ĴĴŦ 'IBANI URÁLE

MÚKÉ ÁGÓ DRĪ GÁ RĪ

Anzi kí āzĭ nzejŏ yā jŏku kí t'cŏcŏnā jŏ, āzĭ ũdrŏnā kí drĭgá ambamba rĭ jŏku 'bā kí tĭlĕpi rĭ kí ru cŏjŏ sākŏlĭ sā kŏlĭ rĭ la izonzi kí fĕ fĭ lĕ drĭlĕ ũnzĭ 'dĭ áni rĭ kí agá nĭ.

CŦCŦŦ AZILA

ANZI KÍ ĀZĪ NZEJŦ YĀ RĪ

Ícétáná sĭ, fámĭĭlĭ āzĭ kí ũrā la izonzi kí t'baní āsārā rŭ kí drĭ gá.

ĴĴŦ ANGALEPI 'IBA

BĒRĒKA 'IBA RŪ RĪ

Wŏrĭka āzĭrĭ kí gbĭyā ũnzĭ ā'du sĭku 'dŭkĭ āndrā ru ágó gá kí drĭ t'mbĭrānā ru kí dó vā sĭ lĕ āzĭ rĭ 'bā mŭkĭ ágó gá ārānā ru.

TŦRŦMĒ

'Bā tŏrŏmĕ āzĭkĭ agá rĭ kí āvā fĕ anzi nĭrĭ 'baní sĭ rŭ 'dujŏ agó gá jŏku kí t'baní ũcŏgŏ fĕ drĭ kí gā rŭ 'dŭlĕ ágógá ũmgbĕ rĭ gá jŏku ũdrĭ lĕ kí fĕ lĕ ágó gá drĭkĭ gā ũmgbĕ rĭ gá.

ĀZĪTĀNĀ PĪRĪ ĀKO

Ícétáná sĭ, pŏĭĭsĭ āzĭ fĕ kí māmĭnŭ āko fĭ cí t'baní 'bākĭ fĕ agá sĭ āzĭtánā anzi nĭrĭ kí mujŏ ágó gá rĭ kí vŭ ũbĭnā gá rĭ gá.

ŪVĪ/ GĒRĪ SĪ ĀKŦNĀ AWA JŦ RĪKĪ

Sā āzikĭsĭ gĕrĭ/ ũvĭ UN la sĭ ākŏnā awajŏ rĭ la izonzi kí fĕ ru 'dŭlĕ ágó gá ĩdu rŭ nĭ ĩni la kí sĭ ākŏnā 'du t'yŏrŭ t' 'bā fámĭĭlĭ ní.

Ā'IDU LA IZONZI KÍ TĀMBA RU 'IDUNĀ ÁGÓ GÁ ÍDU RŪ RĪ ĴĴŦ SĪ NĪ?

ŪRĀTĀNĀ KÍ

Ícétáná sĭ, izonzi āzĭ kí ũrāla 'bā kí tĭlĕpi rĭ abe lĕ izŏnā 'bā caĭĭtrŭ 18 rá ká 'bā 'du ru ágógá t'ndŏ.

ĴĴŦ ŪRĀLĒ ANZI 'BĀ RŪ'DUNĀ NGŦTĪNĀ RU RĪ DRĪGĀ ŪNZĪ RU RĪ

Ícétáná sĭ, izonzi āzĭ kí ũrā la rŭ'dunā ágó gá mbakĭ drĭ ku rŭ rĭ la kí fĕ acalĕ ũcŏgŏ sĭ rá āzĭla ĩjŏ kí acá t'baní ũkpŏ ru rá. Āzĭkĭ ũrā la kí mŭ drĭ cĭlĕrá āzĭ ambamba rĭ sĭ jŏku ála mŭ t'baní cŏcŏnā fĕ lĕ rá, kí mŭ u'álĕ á'dŭsĭ, jŏku kí mŭ 'a ĩsŭlĕ ĩdu ngŏtĭnā ru.

ANZĪKĪ UFĪNĀ SŦKŪLŪ GÁ RĪ

Ūdrĭ izonzi kí ufĭ sŭkŭlŭ gá rá, t' 'di kí tām̄ba rŭ'dunā ágógá mbakĭ drĭ kŭ rŭ rĭ gá nĭ.

UROBĪ ĀZĪLA ĴĴŦ LĒLĒ NGALĒ RĪ

Izonzi āzĭ 'bā ĩjŏ lĕlé ngalĕ la kí t' 'bā urobĭ abe ngalĕ cí drĭlĕgálĕ cí 'du kí drĭ ru ágógá ku rŭ, cĕcé sŭkŭlŭ de jŏ rāká jŏku āzĭ ĩsŭjŏ rá ká.

GBĪYĀ

Izonzi āzĭ kí ārŭtánā fĕ 'bā kí tĭlĕpi rĭ 'baní drĭkĭ jŏla t'baní 'bā yā kí drĭ ágó sĭ ku rĭ gá. Āzĭkĭ sĭ uja gbĭyā sĭ icŏjŏ ngŏtĭnā ĩsŭjŏ rá rĭ kí a'belĕ cā, cĕcé acĭjŏ dŭlŭkā gá āzĭla danzi gá, acĭnā á'dŭsĭ, u'ájŏ ngŏtĭ āgŏbĭ 'be á'dŭsĭ, 'dĭkĭ.

ĴĴŦ BĒRĒKA 'BAKĪ

ADRUJŦ ALAGĀ MÚKÉ RĪKĪ

Wŏrĭka āzĭ kí 'bā ũrātánā kí ĩjŏ t'baní ngalĕ rĭ abe múké āzĭla kí sĭ āvā fĕ izonzi 'baní sĭ sŭkŭlŭ lā jŏ sĭ mujŏ ágó gá ĩdu rŭ ku.

ĀKO TĀ LĒLĒ RĪ KÍ

'Bā anzi kí tĭlĕpi āko t'baní lĕlé rĭ kí fĕlé pí rá rĭ kí t' 'bā anzi kí tām̄ba sĭ mbajŏ rāká rŭ'dujŏ ágógá t'ndŏ.

'BA ANZI TĪLĒPI

ĀTĪTĀNĀ FĒLĒPI T'NDĪ RĪKĪ

'Bā anzi tĭlĕpi rĭ 'bā āzĭ kí t' 'bā ĩzĕpĭka 'baní āvā fĕ sĭ sŭkŭlŭ lājŏ āzĭla sĭ yājŏ ágó sĭ ku, kí ĩjŏ ale t' 'ba abe ālā, t'baní ĩjŏ cí rĭkĭ idĕ rá, kí vā t'baní sā fĕ t'ndĭ sĭ avájŏ.

'BĀ TŦRŦMĒ AGĀ RĪKĪ

S' 'bā tŏrŏmĕ agá 'dĭ 'bā āzĭ kí āvā fĕ t' 'bā ĩzĕpĭka 'baní sĭ yājŏ ágó sĭ ku. Āzĭ kí t'zonzi t' 'bā átĕpĭ la lĕjŏla 'bā mŭkĭ ágó gá ũkpŏ sĭ rĭkĭ āzā ko t'baní ĩjŏ jŏnā sĭ jŏku kí agunā t'badrĭ rĭ sĭ.

AZĪTĀNĀ AZILA

ĴĴŦ 'BĀLĒ ŪKPŦ RĪ KÍ

Āzĭtánā ũ'bālĕ sĭ anzi kí tām̄bajŏ 'dĭkĭ izonzi kí tā mba. Pŏĭĭsĭ āzĭtánā 'dĭkĭ tām̄balĕpi 'dĭkĭ vā izonzi lĕlé fĕlé ágógá ũkpŏ sĭ 'dĭ kí tām̄ba.

IZINZI AZILA 'BA KI TILEPI RI KI PETANJA PE RUIDUNJA DRIGA INGONI RU?

Izonzi ki – Izonzi ũ'bí kǐ ícǒ pētánǎ pēlé kǐsǐ rá sǐ 'bá tǐ'baní lēlé ágó ru rǐ 'dujǒ. Wó izonzi ázǐ rǐ ícǒ kǐ íjǒ 'dǐ ngalé ku jǒku jǒ kǐ vǎ íjǒ ázǐ dǐla gá ku. Í'di indré tǐ'baní ũŋmǐ kǐ ágó gá ũŋmǐ-ũŋmǐ. Izonzi ándála kǐ dó ace ágágá sǐ pētánǎ pějǒ 'bá kǐ tilépi rǐ abe jǒku 'bá ázǐ kǐ abe.

“Lě á'du ma ágó gá ú'dí'da”

“Lě átě drǐ”

- Ma sǐ apá íjǒ ícǒ agá ũkpórū 'dǐ kǐsǐ
- Má ícǒ áko mání lēlé rǐ kǐ ísǐlélé rá cécé ákónǎ jǒku bǒngó
- Í'di tá áyǐkǒ fě 'bá áma tilépi rǐ 'baní rá
- Í'di tá íjǒ 'bá'baní kǐlélé márú 'dǐ kǐ atrǐ rá
- Ma tá anzi ázǐ kǐ ísǐ'đǐ rá

- Má ágó ícǒ áma tǐcǒcǒ'nǎ lé rá
- Má ícǒ ázǐ ánzǐ-ánzǐ ícǒ agá 'dǐ kǐ ngalé kujǒku ngǒtǐŋǎ tǎmbanǎ la áma ndě rá
- Ma dǐ cǐ rá sǎ ma ngǒtǐ tǐjǒ rǐsǐ
- Má ícǒ acalé ũcǒgǒsǐ ázǐla á'dǐsǐ rá
- Álě sǐkǐlǐlǐ lǎlé rákǎ ázǐla ma i'dó séndě ísǐlélé rá kǐ

'Bá anzi tilépi rǐ kǐ – Átépika ázǐla andreka kǐ sǎ píri agá adru pētánǎ tǐ'bǎ tǐzépika 'bǎkǐ ágó pějǒ rǐ gá tǐndǐ. Ízǒŋǎ la 'dǎ drǐ u'á 'bá tǐ'di tilépi rǐ abe ku, 'bá tǐ'di tǎmbalépi rǐ kǐ kpere adru íjǒ 'dǐ gá cí.

'Bá ázǐ kǐ – Kaka ázǐkǐ jǐránǐ abe adru pētánǎ izonzi kǐ sǐ ágó pějǒ 'dǐ gá tǐndǐ. Ícǒ kǐ tǐzǒŋǎ 'dǐnǐ ígátánǎ sǐ pētánǎ pějǒ lakǐ fēlé rá.

“Lě 'bǎ mǔ ágó gá ú'dí'da”

“Lě 'bǎ tě drǐ”

- Í'di áma ázǎ kǒ sǐ áko ázǐ kǐ ísǐjǒ drǐgá cí
- Í'di tǎ mbanǎ la drǐ vǎ adru yǔ
- Í'di ámanǐ anzi kǐ tǐ
- Ícǒ dó adrá lé ku

- Lě 'bǎ lǎ sǐkǐlǐlǐ rá kǎ ázǐla 'bǎ i'dó séndě ísǐlélé rá kǎ
- Í'dǐ 'bǎ ʊrʊ'bǎ ícǒ adrulé múké ku ázǐla anzi ísǐŋǎ la mǔ adrulé tǐ'dínǐ tá'bū rú
- Ágó ícǒ tǐ'di tǐcǒcǒŋǎ lé rá
- Ícǒ ázǐ ánzǐ la kǐ ngalé ku ázǐla anzi tǎmbanǎ la tǐ'di ndě rá
- Ícǒ íjǒ ũkpó la kǐ ísǐlélé ágó tǐ gá 'dǎ rá ázǐla ícǒ írélé rá

IJỌ IZONZI 'BÁKÍ ÛRÁLÉ 'BÁ KÍ TILÉPI RÍ ABE AMUṬI GĀMÉTĒ PÁLÉGÁ KU 'DĪ ICÓKÍ TÁ IDÉLÉ LA SĪ ĀZĀKOMA FĒJÓ RĪ KÍ Ā'DU?

ÒNĪTÁŃÁ

- 'Bā āṭi kí izonzi píri kí agógá āzila ágógá ku rí abe sĭ sũkũlũ lā jó. Fē ímbátáná izonzi ágó gá āzila irélépi rá 'dĭ 'baní sĭ gō jó sũkũlũ gá.
- Fē kí izpnzi píri 'baní séndē fĭzĭ rú, yúrífòmũ, pādĭ āzila āko āzĭ lélé rĭ kí abe.
- 'Bā sĭkí pũrámārĭ kí sĭrĭnyā abe ũ'bí ru āzila 'bā pĕkí izonzi kí tĭ bódĭrĭ gá.
- 'Bā 'bākí sũkũlũ kí āngũ imba'ba ũkũ ru rĭ 'baní sĭ icójó u'ájó rá larú. Imbá kí izonzi kí sĭ 'ĭjō sĭ kí tĭcōcōṅā jó rĭ lí lũjó rá.
- 'Bā fē kí dĭlĕba izonzi 'baní lā'bĭ dĭrgálé sĭ kí imbájó āko idélé dĭrĭsĭ 'dĭ kĭsĭ, ũrĭtáná ndũ-ndũ lélé rá rĭ abe āzila sũkũlũ izonzi ágó gá rĭ 'baní rĭ trũ.
- 'Bā ko izonzi ágó gá āzila irélépi rá 'dĭ kĭ āzā sĭ acé jó ágó gá jòku ìcō gá. Cécé 1) ágó, 'bā anzi tĭlĕpi, ándĭfĭka lélépi la 'bā mũkí sũkũlũ gá ku 'dĭ kĭ, 2) sũkũlũ izonziátrũ āzila ágógó 'dĭ kĭ āzā 3) āzĭ ìcō gá āzila ngōṭĭná tā mbaná kĭsĭ.

ĀṬĪTÁŃÁ FĒLÉ ANZI 'BANÍ RĪ

- Mbakí anzi izonzi lélépi gólépi sũkũlũ gá vúlé 'dĭ 'ba dĭ kĭ tā sĭ sũkũlũ de jó jòku sĭ āzĭ ìsũkó rá ká.
- Ko izonzi kí āzā sĭ āko tĭ'bā anzi 'bā kĭ lélé rĭ kĭ ìsũjó.
- Imbá izonzi kí anzi izóná sĭ kĭ tāmbaná be.

KAPPA/ AKO LELE 'BA ĪCĒ KÍ KU RĪKÍ

- Fē izonzi āzila 'bā kĭ tĭlĕpi rĭ 'baní āṭitá sĭ kappa ìsũjó, cécé séndē 'bā tĭ'dĭ 'bā tĭzóná la sĭ adrujō sũkũlũ gá rĭ nĭ, séndē tĭzóná ágó gá rĭ ní tĭ'dĭ sĭ anzi tĭ'dĭ dĭ 'dā kĭ tā mba, ayú séndē āko izonzi 'ba ní lélé rĭ kĭ ágá.
- Fē kí izonzi 'baní āko lélé rĭ kĭ rá cécé bōngó, āko jó ágá rĭ kĭ āzila jòkōṅĭ ágá rĭ kĭ cécé ākójó āzila sóká kĭ gbōlō dĭrgá jòku āko tĭ'dĭ ayúlé tĭ'dĭ cécé sābũnĭ, pādĭ āko āzĭ 'dĭ abe. Itú ākóná lalé rĭ 'bā úmgbá. Nĭ rá jó tĭ'baní ālāru āzila kĭ'ĭyĭ ālá áyú.
- Ko kĭ izonzi kĭ āzā 'bā kĭ tĭlĕpi rĭ abe sĭ āzĭ múké la kĭ ìsũ jó áyú.
- 'Bā i'dó kĭ itútáná āzĭ sĭ āzĭ ngajó séndē sĭ la āzila 'bā fē kó séndē ũfĕlé vúlé la kĭ izonzi 'baní sĭ tũjārā i'dójó.
- Ko kĭ izonzi kĭ āzā āzĭ ìcō gá rĭ kĭsĭ anzi tā mbaná abe cécé tĭ'bā ágó ka kĭ, ándĭfĭka kĭ kĭ sĭ mũ āzĭ nganjá gá rá.

ĀZĪTÁŃÁ ĀZILA IJỌ ṬTĪLÉ RĪKÍ

- Atrĭ anzi kĭ dánzi tuná gá cí, jòku atrĭ dánzi tōrómé ágá rĭ kĭ cí.
- Ndre kĭ 'ĭjō itúlé ũkpó ru sĭ anzi kĭ tāmbaná kĭ tōrómé ágá cí.
- Ūbĭ kĭ 'ĭjō itúlé ũnĭtáná 'ĭjō sĭ, cécé sũkũlũ 'bā adru izonzi 'baní'ísálí rĭ 'bā nga kĭ ru rá.

'BÁ KÍ IMBÁŃÁ ĀZILA KÍ MĪFĪ TĪ ŪKPĒŃÁ

- Itú pórógūrāmũ āzĭ kĭ izonzi, 'bā anzi tĭlĕpi āzila dĭlĕka tōrómé ágá 'dĭ 'baní ũnzĭ kánā izonzi kĭ ru 'dujó ágó gá āzila kĭ 'a ìsũjó ngōṭĭná ru rĭ la āzā fē íngoní yārĭ dĭrgá.
- Imbá kĭ izonzi ágó gá 'dĭ kĭ āzila fē kĭ tĭ'baní āzĭ āzĭ kĭ rá. 'Bā nĭkĭ dó sĭ kĭ cé.
- 'Bā kĭ pórógūrāmũ ímbátáná āni izonzi 'baní 'dĭ kĭ tōrómé ágá sā mĭfĭrĭ ārĭ kĭ ágá sĭ kĭ mĭfĭ nĭjĭó āzĭ 'dĭ kĭ nganjá sĭ.
- Jọ kĭ 'ĭjō izonzi abe ála pĕtáná sĭ mujó ágágá rĭ pĕ íngoní ru yārĭ dĭrgá āzila āko itúlé alagá rĭ kĭ abe.
- 'Bā nzi kĭ dĭlĕka tōrómé ágá rĭ kĭ mĭfĭ āzila 'bā kókí kĭ āzā sĭ 'bā tōrómé ágá 'dĭ kĭ imbájó sĭ ndrejóla izonzi 'bā yā kĭ ágó sĭ ku ā'du 'ĭjō sĭ yā rĭ.

TĀMBANÁ

- Mí idé izonzi 'baní āngũ múké la kĭ. Mí ayú āngũ 'dĭ kĭ sĭ 'bákí imbájó āzila kĭ abe. Mí imbá izonzi kĭ 'bā mũkí alagálé údrĭ kĭ tĭcōcōṅā rá rĭ gá jòku údrĭ lé kĭ fĕlé ágógá ũkpōsĭ rĭ gá.
- 'ĭjō 'ĭjō izonzi abe āzila 'bā kĭ tāmbalépi rĭ trũ dĭlĕṅunzi tĭ'bākí icólé ìsũlé tōrómé ágá rĭ kĭ dĭrgá. Mí imbá kĭ, kĭ adru múké íngoní ru yārĭ dĭrgá.
- Mí imbá 'bā anzi tĭlĕpi rĭ kĭ, kĭ tĭ'bā tĭzĕpĭka kĭ tāmba cōcōṅā kóru āzila āko tĭ'bā kĭ lélé rĭ abe íngoní ru yārĭ. Mí imbá kĭ sĭ tĭ'bā tĭzĕpĭka kĭ tāmbaná 'ĭjō lā'bĭ āni icólépi kĭ adralépirá 'dĭ kĭsĭ āzila kĭ fĕṅá ágógó 'dĭ abe.
- Dĭlĕka tōrómé ágá rĭ 'bā ìsũkí amuṭi gāmétĕ pálégá kuNGO rú 'dĭ abe izonzi tĭcōcōṅálé āzila rú 'dũlĕpi ágógá 'dĭ kĭ. Īmĭ āṭĭ sĭ kĭ āzila tĭfĕ tĭ'baní ímbátáná.

ĀṬĪTÁŃÁ FĒLÉ 'BÁ ŪŃMĪ UJALÉPI RĪ

- Ífĕ izonzi 'baní āzila ágógá rĭ 'baní 'bā ní tĭcōcōṅálé rĭ abe ímbátáná āzila mí āṭĭ kúmú kĭ sĭ kĭ imbájó sĭ āfũjó 'ĭjō kĭ atrujó alagá āzā ru 'dā kĭ ágá rĭ sĭ rá.
- Mí imbá izonzi kĭ sĭ ru imbájó cĕnĭ-cĕnĭ.
- Íko izonzi kĭ āzā ágó gálé rĭ abe sĭ wōrĭ múké rĭ rujó áyú áváná āzila āzĭ tĭ'baní lélé ambamba 'dĭ kĭsĭ cécé mũpĭrā, āko kĭ cāṅá, āzila āko kĭ igbĕṅá abe 'dĭ kĭ.
- Ífĕ ímbátáná izonzi ágó gá 'dĭ 'baní 'ĭjō ágó tĭ gá rĭ kĭsĭ, icókí irélé íngoní ru dĭrĭ kĭ lē irélé rá rĭ gá āzila kĭ icó āṭĭtáná ìsũlé íngá.

ĀLÁTÁŃÁ

- Ífĕ izonzi 'baní āko kĭ sĭ ru ũrũ'bā āzā kojó, cécé 'ĭjō ru bĭlĕpi anzi tĭṅá dĭrgá 'dĭ kĭ. Mí imbá kĭ sĭ ru tā mbájó āyánĭ ágōbĭ la ìsũlé ũkũ rú jòku ũkũ la ìsũlé ágōbĭrũ gĕrĭkĭ ru umújó ũkũjòku ágōbĭ ru rĭ gāsĭ rĭ kĭ sĭ ru tā mbájó múké āzila lē 'bā yā kĭ ngōṭĭ sĭ ku.
- Mí imbá izonzi kĭ sĭ ádrujō ālá ru āzila ála 'ĭjō ru bĭlĕpi ālátáná be 'dĭ kĭ ìsũ íngá āzila íngoní ru sĭ anzi kĭ tā mbájó.
- Íko izonzi kĭ āzā 'ĭjō kĭ atrĭlĕpi sĭ 'ĭjō ālátáná gárĭ kĭ ìsũnjá gá 'dĭ kĭsĭ, cécé āsārā tāmbaná āni, āngũ álĭ, āzākoma tĕjō álĭ, āzĭ ìcō gá rĭ kĭ āzĭ anzi kĭ tāmbaná gá rĭ kĭ abe. Íko 'bā kĭ āzā sĭ 'ĭjō ímbalé anzi tĭṅá dĭrgá tĭ'dĭ 'bā ũnzĭ 'dĭ 'ífi vājó, dĭrĭnzá sĭ āzākoma 'dĭ kĭ zĭjō rĭ jòku ágōbĭ. 'Bā anzi tĭlĕpi jòku jĭránĭ āzākoma 'dĭ kĭ ugalépi izonzi 'baní úmgbé 'dĭ kĭ.